

te danken aan *outsiders* als Burger en Van Leur. Zie ook *Geschiedenis in Utrecht. Bestaat er een Utrechtse school in de geschiedbeoefening?*, E. Jonker en P. van Hees, ed. (UHC XV, 3; Utrecht, 1994) 33-48.

Alleen bij de wederopstanding van de overzeese geschiedenis leidt de preoccupatie met Leiden tot een blikvernauwing. Met als gevolg dat de verdiensten van Coolhaas en Van der Wal, die dit vak levend hebben gehouden in een tijd dat Leiden uitverkoop hield, ernstig worden onderbelicht. Geen woord over de Leidse tegenwerking in de persoon van Riiter, die de bronnen-serie over Nederlands-Indië in de periode 1900-1942, niet wilde opnemen in het Historische Genootschap (258). Coolhaas genoot in het buitenland grote faam en heeft de komende generaties aan zich verplicht door de uitgave van de *Generale Missiven der VOC*, die echter evenmin als het werk van Van der Wal over de Nederlands-Indonesische betrekkingen 1945-1949, worden genoemd. Van der Wal speelde bovendien een grote rol bij de uitvoering van het Cultureel Accoord met Indonesië. Coolhaas en Van der Wal hadden ieder twintig jaar ervaring in de tropen, en hadden een eigen, zelfstandig oordeel over hun vakgebied. Dit maakte hen ongevoelig voor het modieuze antikolonialisme van die dagen, hoewel zij het kolonialisme zeer wel wisten te relativiseren. Hun werk af te doen als 'eenmansvendetta's' en henzelf 'als adepten van Gerretson', slaat nergens op (257,258). Toen ik in 1967 voor het eerst bij Van der Wal op bezoek was, leidde hij het gesprek herhaaldelijk naar de Indonesische onafhankelijkheid. Later vertelde hij mij dat ik zeker niet zou zijn aangenomen als ik daar moeite mee had gehad. De herleving van de overzeese geschiedenis (259) was zeker niet te danken aan de benoeming van mevrouw Meilink-Roelofs in Leiden. Op dat ogenblik werkten verschillende Utrechtse promovendi op voor het onderwijs en onderzoek belangrijke plaatsen: 's Jacob in Groningen, Schutte aan de VU, Stevens in Amsterdam, Drooglever bij de Rijkscommissie voor vaderlandse geschiedenis, De Jong op BZ bij het bureau Indonesië, en aan het ARA Margot van Opstall. De historische commissie van het Cultureel Accoord met Indonesië bestond voor een belangrijk deel uit dezelfde: dat er zo weinig Leidse gezichten bij waren, kwam omdat er nog veel was in te halen.

J. van Goor

N. Lehoucq, T. Valcke, *De Fonteynen van de Oranjeberg. Politiek-institutionele geschiedenis van de provincie Oost-Vlaanderen*, I (Stichting mens en cultuur en Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, Gent 1993, 404 blz.).

Het intermediair niveau van de Belgische staat bleef lang verstoken van een diepgaande historische aandacht. Dat komt deels omdat de provincies zelf een discrete (doch onderschatte) rol hebben gespeeld in vergelijking met andere bestuursniveaus. Eerst toen de instelling zelf ter discussie kwam te staan — en dat ook bleef — werd door het Cultureel Centrum van het Gemeentekrediet in 1975 een reeks monografieën gepubliceerd over de toen negen provincies ('De Provincie vroeger en nu') en 11 jaar later bracht de Vereniging van de Belgische Provincies zelfde ordenende wetgeving op de provincies sinds 1836 in het licht.

Het voorliggend werk kadert in een initiatief van het provinciebestuur van Oost-Vlaanderen om — met de woorden van prof. H. Balthazar, gouverneur en historicus — 'de levensvatbaarheid van het intermédiaire-provinciale niveau te laten steunen op een historische zingeving'. Er worden trouwens twee andere volumes in het vooruitzicht gesteld: één over de verkozenen (en dus over de provincieraad en deputatie) en één over de realisaties van de provincie.

Dit eerste volume dient zich aan als een politiek-institutionele geschiedenis vanaf 1830. Die beslaat een vijftigtal bladzijden, waarvan een twintigtal over de eerste woelige jaren te Gent — zo getekend door de orangistische agitatie. Het overgrote deel wordt ingenomen door de lijsten

van gouverneurs, raadsleden, bestendig gedeputeerden (afgevaardigden), voorzitters en griffiers, door een eerste repertorium, dat voorloopt op het eigenlijke. Klaarblijkelijk stond de schitterende socio-politieke studie van de provincieraad van West-Vlaanderen door Luc Schepens uit 1976 model voor de benadering van dit stuk. Een en ander herinnert tevens (tot de opmaak van het boek toe) aan de parlementaire geschiedenis van België van T. Luyckx waar de auteurs in de eerste plaats een geschiedenis hebben geschreven van de kiesstrijd om de provincie als democratisch orgaan in de 'Belgische' tijd. Daar ligt de niet geringe verdienste van het werk, zeker in de wetenschap dat heel wat primair bronnenmateriaal niet voorhanden was. De institutionele dimensie heeft heel wat minder aandacht gekregen. Het apart, ambtelijk, strikt juridisch en toch actueel geïnspireerd hoofdstuk met weer de nadruk op de democratisering gaat grotendeels voorbij aan de geest en zelfs de essentie van de instelling(en), evenals aan de bredere algemene en bijzondere bestuursproblematiek. Dat men over de gouverneurs zelden meer verneemt dan geboorte-, sterf-, ambtsdata (en hier en daar hun volgende functie) is karakteriserend voor het onevenwicht in de belangstelling in dit werk, waar het nagenoeg voorbijgaat aan de essentiële dualiteit van het bestuursniveau en haar uitholling (met onder andere het aanstellen van gouverneurs uit de politieke wereld van de provincie zelf). Dat geldt ook voor de territoriale relevantie van de vertegenwoordiging op zichzelf en die ten opzichte van de lokale en de subregionale machten. De specificiteit van de politieke en institutionele situatie van de provincie tussen het niveau van de centrale staat en de gemeenten (met hun duidelijk grotere autonomie) en de samenhang met het lokale machtsniveau en zijn lokale machten komen niet of nauwelijks uit de verf. Dat de provinciegeschiedenis voor 1830 wel stiefmoederlijk (en gebrekkig en vaak fout) wordt afgehandeld als een prehistorie kadert in de optiek van het werk maar is verwonderlijk in het geval van de provincie waarvan de geschiedenis onder zoveel aspecten, zo ingrijpend en nog meer dan andere is getekend door een eeuwenlange geschiedenis, traditie en geleiding op provinciaal en gewestelijk niveau. Het initiatief van de provincie moet het feitelijk stellen met het loon van een eerste repertorium en met het verhaal van de kiesstrijd om de provincieraad. De poëtische titel zal zijn lezer intrigeren. Hij verwijst naar de plaatsnaam 'de Oranjeberg' in de directe nabijheid van het huidige provinciehuis. In het vorige, in het Hof van Sint-Baafs (met de zetel van het bisdom) verbleef in 1580 ooit Willem van Oranje. Toen vier jaar later de stad zijn grote tegenstander, Alexander Farnese, een triomfantelijke intocht als haar overwinnaar toebereidde voorzag ze in het Hof de constructie van een zeshoekige wijnfontein. Ze is er wel nooit gekomen, maar in 1957 huldigde het provinciebestuur tegelijk met de nieuwe raadszaal een (water)fontein in waarbij aan het oude plan werd herinnerd.

L. Dhondt

P. C. M. Bakker, *Kind en karakter. Nederlandse pedagogen over opvoeding in het gezin 1845-1925* (Dissertatie Universiteit van Amsterdam 1995; Amsterdam: Het Spinhuis, 1995, 352 blz., f39,50, ISBN 90 5589 011 1).

De laatste tijd staat het gezin weer in het middelpunt van de belangstelling. Politici van rechts tot links verwachten van een goede gezinsopvoeding een wezenlijke bijdrage aan het herstel van nonnen en waarden, pedagogen wijzen zowel op de schaduwzijden als op de positieve kanten van het gezin. Een belangrijk aandachtspunt vormt de nieuwe invulling van het vaderschap. Onder invloed van een reeks van factoren, zoals het toenemende aantal buitenshuis werkende moeders, is de traditionele rolverdeling tussen vaders en moeders aan het veranderen. Van vaders wordt verwacht dat zij zich niet meer uitsluitend opstellen als gezagsdragers